

Erő, hatalom.

Mi teszi az embert emberré? Indúlatinak rabsága. Mi teszi barommá? Ösztönének szabadsága. Mihelyt testi kívánságának teljesítésére minden maga meggondolás és tartalék nélkül futhat, oktalan állat; ellenben mihelyt ösztöneit értelmének világában gyakorolja, ember; az az, törvény és okosság.

A nagy természet az emberben élő kis természetet úgy állatta sorjára, hogy ösztönei legyenek, melyek mint járomba fogott barmok, a magok elesését rakásra hordják, de kocsisok az értelem legyen, hogy ők mélységbe ne hulljanak és vizekbe ne veszsenek. Ebből formáltatik a magában gyenge embernek összevett sokasága szerint a hatalom, mely vezérlés és uralkodás alá zárja életét.

Az ember vezérlő hatalmát és országglását magából vette. Érzékenysége józan okosságának uralkodó hatalma alá van rendeltetve, mely uralkodás ebben áll, hogy az ösztönt, veszedelmen kívül útján vezérelje, nem hogy elfojtsa, a mire tehetsége nincs, de nem is lehet, mivel úgy a természet önnön fentartattatásáért nem fáradna. Az óltalomra és keresetre ösztön kényszerít.

Minden ember egy-egy különös vágyódás a társaságban. Milliom ember, ugyanannyiféle értelem. Ezeket kell egy közakaratra venni. Mi által? hogy? Ezek-

nek közönséges lélek kell, mely őket társaságbeli közjavakhoz kösse, mint a józan okosság az indulatokat. Hanem ez a közönséges vezérlő lélek, nem teremtett különösen. Az embereknek kell teremteni, vagy megszerezni. E szerint a társaságnak közönséges józan okosságát törvény által teremtik. És lesz törvénynyé. Ez által minden polgárnak akarátja, egyetlenség dologra függesztetik; azaz a hazának javára; mivel külön a magáét is minden ember csak abban találhatja fel, körülte pedig soha sem. Így lesz a közakarát; ez által a törvény, a törvény által az uralkodó erő és hatalom. Az uralkodó hatalom csak holt akarát lévén magában, voltát meg kell eleveníteni, hogy dolgozhason. E szerint származik a király, kit emberből kell tenni, mivel angyalok nincsenek, kik itt e földön a társaság terhét királyi székeken viseljék és az embereknek hosszú audentiákat adjanak.

Meggyül a baj! Királyt kell tenni; de micsoda eszközök által vigyük végbe, hogy uralkodjon, még se parancsoljon; hanem csak a közakarát ő benne és ő általa? Mihelyt a királyt elválasztják, az egész ország szüksége az ő szükségévé változik. Nyeresége, vesztése, gyalázatja, dicsősége mind a királyi székhez ragad, ahhoz köttetik. Tüzes fellegek kezdenek a trónus felett megkavarodni, hol dörgés, csattogás, villámlás látszatik s hallatik. A király kér, szorít, kényszerít, parancsol, ad, veszen, s mindenfelé kap. A gazdák, kik kenyerüket verejtékezve keresték, látván, hogy barmaikat, gyermekeiket, élelmeket veszik, viszik, fejüket kezdik vakarni. Egy lakos, a maga kis szükségén vévén fel, egész országnak, hogy mennyi kell, nem tudhatta. Az adó és szolgálat szükségtelennek és véghe-tetlennek tetszett. Az ország a maga erszénye száját

mindég összébb húzná, a király örökké nagyobbra nyitná; mely küszködésnél fogva az országnak ugyanazon egy ügye, két fél, magával ellenkező részre oszlik el. *Más a király kedve, más az ország java*, kezdik mondani; honnan a nemzetnél vetélkedés támad. A nép és király igazságai egymástul mintegy elválasztatnak, melynél fogva egyike a másika ellen perel; úgy, mintha balkezettel indítanál hadat a jobb ellen. A nép a királyban él, a király a népben, mégis külön pártra hajlanak egymástul, mintha sorsuk különbözne. Ekkor támadnak kérdések, a királyoknak igazságáru.

